

Z ZAGADNIEŃ HODOWLI I UPRAWY SERADELI

EDWARD KAPSA

Koszalińska Hodowla Ziemiaka, Koszalin

W produkcji znajdują się jeszcze duże ilości nasion seradeli o niewiadomym odmianowo pochodzeniu. Na podstawie doświadczeń przeprowadzonych w uprawie na zieloną masę w plonie głównym (1958—60) oraz międzyplonie (1956—58) wynika, że miejscowe populacje stanowią materiał bardzo zróżnicowany pod względem biologicznym, przy czym tylko 25% populacji daje podobne rezultaty jak odmiany oryginalne. Ogromna większość znajdujących się w produkcji nasion o niewiadomym odmianowo pochodzeniu tworzy zdecydowanie mniejszą masę zieloną i dlatego należy możliwie jak najszybciej wycofać z obrotu nasionami wszystkie populacje miejscowe i zastąpić je odmianami oryginalnymi.

Seradela ma szerokie zastosowanie w praktyce rolniczej. Uprawiana jest w różny sposób, w poplonach jako wsiewka w zboże, w poplonie ścierniskowym oraz w plonie głównym, przy czym mogą to być plantacje w siewie czystym, jak również w mieszankach z innymi roślinami pastewnymi.

Celem naszych badań, rozpoczętych w roku 1955, było wyhodowanie odpowiednich, wysokowydajnych biotypów seradeli, przydatnych do wyżej wymienionych sposobów uprawy. W wyniku doświadczeń wykonanych w latach 1958—1963 stwierdzono, że jako wsiewki odpowiednie są formy wolno rozwijające się, o wolnym tempie wzrostu, o długim okresie wegetacji, charakteryzujące się dobrym odrostem. Za najlepsze formy do wysiewu w poplonie ścierniskowym należy przyjąć biotypy o krótkim okresie wegetacji, wczesnie kwitnące, o szybkim tempie wzrostu. Wyniki uzyskane w plonie głównym w uprawie na zieloną masę dowodzą, że w tym wypadku nie odgrywa zasadniczej roli typ seradeli. Podobne rezultaty dają formy późne, wolnorosnące, jak i formy wczesne, szybkorosnące, przy czym w warunkach suszy nieco więcej masy zielonej uzyskuje się zwykle w przypadkach uprawy seradeli wczesnej. W rejonach o korzystnych warunkach przyrodniczych dla uprawy poplonów ścierniskowych należy większą uwagę zwrócić na seradela jako roślinę poplonową, zwłaszcza obecnie, kiedy znajduje się już w produkcji odmiana przystosowana do siewu poplonowego pod nazwą Szybkorosnąca (Warta).

Niezadowalające wyniki daje seradela w uprawie międzyplonowej jako wsiewka w zboże. Główne przyczyny tego stanu rzeczy tkwią między innymi w tym, że odmiany obecnie znajdujące się w produkcji nie gwarantują po sprzęcie zboża odpowiednio obfitych odrostów zielonej masy, zwłaszcza na polach, gdzie żyto stanowi silną plantację. Seradela jako wsiewka ma znacznie trudniejsze warunki przetrwania w zwartym i gęstym łanie żyta niż w przerzedzonym. Wobec znacznego poprawienia się przeciętnego stanu plantacji zbóż w naszym kraju, a tym samym pogorszenia się warunków wegetacji dla seradeli jako wsiewki, zachodzi pilna potrzeba wyhodowania nowych odmian, przystosowanych do tego rodzaju trudniejszych warunków wegetacji.

Znaczny postęp w pracach nad wyhodowaniem odmiany przystosowanej do wsiewek stanowi nowy biotyp — *Ornithopus sativus* *varietas diplumofolius*, uzyskany przez autora w roku 1957. Forma ta posiada liść o układzie podwójnie pierzastym, w przeciwieństwie do wszystkich innych gatunków z rodzaju *Ornithopus*, które posiadają liść pojedynczo pierzasty. Z wykonanych doświadczeń, w których porównywano *var. diplumofolius* z różnymi biotypami seradeli di- i tetraploidalnej wyznika, że charakteryzuje się ona najwolniejszym tempem wzrostu zielonej masy, ma najdłuższy okres tzw. rozetki i najmniej jest uszkodzana w czasie sprzętu zboża. W uprawie w plonie głównym zbiór zielonej masy w drugim pokosie wyniósł u *var. diplumofolius* 263 q/ha, podczas, gdy u pozostałych badanych form od 137 do 243 q/ha. W wsiewce seradela podwójnie pierzastolistna osiągnęła 200 q/ha zielonej masy, a odmiana Bydgoska w tych samych warunkach tylko 110 q/ha.

Duże znaczenie mają prace nad uzyskaniem przydatnych gospodarczo poliploidalnych form seradeli. W wyniku kolchicynowania zwiększono zmienność w obrębie *Ornithopus sativus*, przy czym uzyskano szereg cennych gospodarczo rodów tetraploidalnych. Na uwagę zasługują dwie grupy tetraploidów, z których jedna o krótkim okresie wegetacji i szybkim tempie wzrostu przydatna jest do poplonów ścierniskowych i mieszanek z innymi roślinami pastewnymi, a druga o rozetkowym, płózącym sposobie rozwoju zielonej masy przydatna jest do wsiewek. Analiza sztucznych poliploidów wykazała, że istnieją możliwości wyhodowania odmian tetraploidalnych, charakteryzujących się podobną jak u diploidów wielkością nasion i plennością. Ostatnio uzyskano sztucznego tetraploida u *Ornithopus sativus* *var. diplumofolius*.